

Sözde yargı reformu ve eften-püften strateji belgeleri

Yazar: [Mehmet Gün](#) / 14 Haziran 2024, Cuma / Oda: [Siyaset](#)

“Adalet Bakanı Yılmaz Tunç yargı reformu strateji belgesinin hazırlanmakta olduğunu beyan etti. AK Parti’nin yeni ve sivil anayasa söyleminin yargıya ilişkin vaat ve hedefleri ortaya konulmadan ne yargı reform yapılabilir ne de strateji belgesi ortaya çıkarılabilir.”

Daha AK Parti’nin “yeni ve sivil anayasa” söylemleri ile neyi önerdiğinin zerresi bile belli değilken Adalet Bakanı Yılmaz Tunç, anayasanın kabaca üçte birini teşkil eden yargı gücü hakkında yargı reformu strateji belgesi hazırlanmakta olduğunu **beyan etmiş**.

Adalet Bakanına sorular

Bu durumda doğal olarak bir çok soru ortaya çıkıyor:

AK Parti'nin yeni ve sivil anayasa söyleminin yargıya ilişkin vaat ve hedefleri ortaya konulmadan ne yargı reform yapılabilir ne de strateji belgesi ortaya çıkarılabilir. Yeni ve sivil anayasa sözünü diline pelesenk etmiş olan Sayın Tunç bu durumu göremiyor olamaz.

O halde Sayın Tunç'un şu soruları cevaplamasını beklemek hakkımız:

(i) Sayın Tunç, hazırlandığını söylediği yargı reformu strateji belgesi ile acaba 2021'de Yavuz Atar'a yazdırılan ve kimsenin bilmediği sözde yeni ve sivil anayasanın içeriğini açık mı edecektir?

(ii) Ya da Sayın Tunç, AK Parti'nin "yeni ve sivil" dediği anayasa taslağının yargı konusunda yeni hiç bir şey getirmeyeceğini mi demek istiyor?

(iii) Yoksa AK Partililerin yeni ve sivil anayasa söylemlerine Sayın Tunç, kendisi de mi inanmıyor?

(iv) Ya da Sayın Tunç'un hemen her beyanatında sözünü ettiği yeni ve sivil anayasa söylemleri, Murat Yetkin'in analiz ettiği gibi halkın ekonomi gündemini saptırmak çabası mı ibaret? Eğer öyle ise yargı reformu ve strateji söylemleri ile Sayın Tunç da mı gerçek gündemi saptırmak peşinde?

Yargı değilse yeni anayasa ne hakkında?

Daha da önemli soru şudur: Sayın Erdoğan cumhurbaşkanlığı yetkilerini sınırlandırmayı önermediğine göre AK Parti, **yeni anayasa** ile yargıdan başka hangi konuyu nasıl değiştirmeyi önermektedir?

Ya da yargı konusunda bir şey önerilmiyorsa AK Partinin (ya da Erdoğan'ın) yeni ve sivil anayasa söylemlerinin esas amacı 2021'de Yavuz Atar'a yazdırılan fakat metnini kimsenin bilmediği anayasa taslağını bir oldu-bitti ile geçirerek Erdoğan'ı yeniden cumhurbaşkanı seçtirmek midir?

Önceki stratejilere ne oldu?

AK Parti iktidarı, Adalet Bakanlığı bürokratlarına 2009, 2015 ve 2019 yıllarında sözde yargı reformu strateji belgeleri hazırlatıp cafcıflı törenlerde duyurdu. Bunların hiç biri ele gelir bir sonuç sağlamadı; sağlaması da mümkün değildi. Sonuçta strateji kelimesinin anlamını adeta erozyona uğradı. Zira yargının organik ve işlev bağımsızlığı, kaliteli hizmet üretimi, hesapverirlik, kalkınma amaçlarına uygun yapılanma, yargı mensupları arasında liyakatin ve adaletin sağlanması, yargıda siyasallaşmanın önlenmesi ve saymakla bitmeyecek bir çok temel meseleye hiç dokunulmadı. Reform içermekten çok uzak, birer yapılacak iş listesinden ibaret olan bu belgeler açıklanırken verilen tek celse, özgürlüklerin teminatı olmak ve benzeri vaatlerin pek çoğu yerine getirilmedi.

Başarısızlık kader değil ama kaçınılmaz

Adalet Bakanının başında olduğu adalet bürokrasisinin yargı hizmetinin muhataplarına sormadan oluşturduğu yargı reformu strateji belgelerinin başarısız olması kaçınılmaz. Çünkü kendin çal kendin söyle

mantığı ile hazırlanan belgelerin hepsi temel bir fikirden ve o fikir etrafında odaklanmış gerçekçi, ölçülebilir hedeflerden yoksun.

Palyatif, bürokrasinin kişisel algılarına göre hazırlanan bazen doğru bazen yanlış olan aksiyonların çoğu zaman yanlış sonuçlar vermesi kaçınılmaz. Örneğin; 2016 yılı civarında 3 hakimli ticaret mahkemelerinin tek hakimli hale getirmeye karar verdiler.

İstanbul'da 16 ticaret mahkemesi varken birden 48 mahkeme oldu. Söz konusu 16 mahkemedeki dosyaları 48 mahkemeye dağıttılar, yeni mahkemede yeni tarihli dosya numaraları verdiler ve yargılamaya yeniden başladılar. Aradan çok geçmedi ticaret mahkemelerini tekrar 3 hakimli mahkeme yaptılar, 48 ticaret mahkemesini tekrar 16 mahkemeye düşürdüler. Dosyalar yeniden dağıtıldı, yeni numaralar verdiler ve yeniden yargılamaya başladılar.

Temel amaç ve fikir: kaliteli hizmet

Yargı reformu çalışmalarının temel amacı ve değişmeyen fikri kaliteli yargı hizmeti üretilmesi olmalıdır. Yargı sistemini kaliteli hizmet üretmeye yetkin yalın, çevik, verimli çalışan, hesapverir ve hem yapılanmasında hem de işlevinde bağımsız bir sistem olarak tasarlamak, reformun amacının bu olması ve stratejisinin ise mevcut durumdan tasarlanan duruma getirmek için olmalı; hedefler de buna göre belirlenerek önceliklendirilmelidir.

Kaliteli hizmet üretimi odaklı hesapverir yapılanma ve işleyiş

Kaliteli hizmet şeffaf ve hesapverir olmakla sağlanabilir. Yargının bağımsızlığı siyasi bir mesele değil, yargı hizmetinin en birinci ve önde gelen kalite şartıdır. Ancak yargı bağımsızlığı tüm paydaşları, özellikle de hizmetin muhataplarını kapsayıcı olmakla kazanarak korunabilir.

Yargı, işlevinde başarısız ve yetersiz oldukça bağımsızlığının kısıtlanmasına neden olur; bağımsızlığı kısıtlandıkça işlevi daha da kötüleşir ve bağımsızlığı daha çok kısıtlanır.

Kaliteli hizmet üreterek bağımsızlığını koruyabilen hesapverir yargı yargı demokratik yapıyı geliştirip güçlendirir. Bir yandan temel hak ve özgürlükleri koruyup güçlendirirken, diğer yandan yürütmeyi hukuk ile sınırlandırarak toplumsal dayanışma ve işbirliğini geliştirerek refahın yükselmesini sağlar.

Yargının varlık sebebi: Kaliteli hizmet

Demokraside her kurumun ilk meşruiyet şartı kaliteli hizmet üretmektir. Yargının temel varlık sebebi, amacı ve görevi, kaliteli hizmet üreterek toplumun huzur ve barış içinde yaşamasına katkıda bulunmak, bu amaçla uyumsuzlukları gidererek uzlaşma ve işbirliğini yeniden tesis edip güçlendirmektir. Hizmette kalite ise amaca uygun olarak hizmet vermek ve hizmetin muhataplarının memnuniyetini sağlamak ve hesapverir olarak sağlanabilir.

Yargının bu önemli görevini erine getirme kapasitesi, hukukun üstünlüğü ve demokrasi – yani yönetimin kalite seviyesini belirler. Zira demokrasi temelde hukukun üstünlüğünü gerçekleştirmeye en uygun devlet yönetim şeklidir. Bu sebeplerle yargı toplumda bireysel ve kolektif verimlilik ve üretkenlik üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Dolayısıyla yargı hizmetinin kalite seviyesi kalkınma ve refah ile yakında ilgili ve anahtar niteliğindedir.

Yargı hizmetlerinde kalite ve unsurları

Yargının toplumun ihtiyacına uygun şekil ve çeşitlilikte hizmet üretmesi, etkin ve verimli çalışması; bunun için hizmet süreçlerinin basit, öngörülebilir ve kolay uygulanır olması gerekir.

Yargı, “adaleti gerçekleştirme görevini mutlaka ve her zaman yerine getirmeli, bundan asla ödün vermemeli ve adaletin her zaman gerçekleşeceğine dair güven oluşturmalıdır.

Sadece kürsüdeki hakimler ve savcılar değil, avukatlar, noterler ve sair adli görevliler de dahil bütün yargı unsurları bilgili, tecrübeli ve yetkin olmalı, hizmeti temel yargısal değerlere ve ilkelere uyararak yerine getirmelidirler.

Yargı hizmetlerini sadece yargı unsurları vermeli bu görev idareye, güvenlik görevlilerine bilirkişilere, yardımcılara ve benzerlerine yaptırılmamalıdır.

Yargı kararları tam olarak maddi gerçeklere ve bunların makul ve yeterli tartışılıp değerlendirilmesine dayalı olmalıdır. Yargılama konusu olan maddi olaylar – maddi gerçek – mutlaka tam ve doğru olarak ortaya çıkarılmalıdır. Süreçte taraflar ve yargılamaya dahil olan herkesin dürüst davranışı ve yargılamada mahkemeye ve diğer tarafa söylediklerinin doğruluğu sağlanmalıdır.

Yargı hizmetleriyle ilgili harçlar, masraflar, avukatlık ücretleri ve sair yargılama giderleri makul maliyetlerde olmalı; ne bağış yapılır gibi ucuz ne de makul ve meşru miktarlarda yüksek olmalıdır.

Yargı hizmetleri her hâlükârda makul hız ve sürede verilmelidir.

En önemlisi ve birinci kalite şartı ise yargı hizmetlerini verenler hem oluşum hem de işlev olarak her türlü dış ve iç odaklardan tam bağımsız olmalı; yargı, görevini hiçbir kimse veya kuruluştan izin veya icazet almadan özgürce yerine getirmelidir.

Şeffaf, hesapverir olmak ve bağımsızlık

Yargı kurum ve unsurları hizmet üretimi için kendilerine tanınan ayrıcalık ve teminatlardan yararlanırken hukukun üstünlüğüne en üst derecede riayet etmeli ve en ufak şüphede bile hesapverir olmalıdır. Çünkü, yargı; verimli çalışıp kaliteli hizmet üretmesi, gerçek manada şeffaf ve hesapverir olması kaydıyla bağımsızlık ve kendi kendini yönetme hakkı kazanabilir.

Atanarak göreve gelen, görevlerinin gereği olarak ayrıcalık ve imtiyazlar tanınan yargıçların hesapverir olmaları, hatalarından, ihmallerinden, ihlallerinden ve hatta görevi suiistimallerinden dolayı kendilerine hesap sorulabilir olmaları kendilerine güven duyulmasının ve kaliteli hizmet üretmelerinin teminatıdır. Öte yandan yargı mensupları hesapvermez olduğunda kendi içinde iç bağımlılıklar ve güç odakları oluşur. Türkiye, bunun canı bir örneğini 1971–1981 arasında HSK'nın Yargıtay üyelerini, Yargıtay'ın da HSK üyelerini belirlediği dönemde yaşamıştır.

Dolayısıyla yargı sistemini topluma kaliteli yargı hizmeti verecek, tam şeffaf ve hesapverir yalın ve çevik, hizmetleri ile bağımsızlığı hak kazanacak ve bunu koruyabilecek bir organizasyon olarak tasarlamak gerekir. Bunun için ise sistemin merkezinde kaliteli yargı hizmeti üretimini düzenleyen ve sağlayan bir düzenleyici kurulun yer alması gerekir.

Kapsayıcı, nitelikli, bağımsız düzenleyici kurum

Yargı sisteminin merkezinde yer alacak düzenleyici kurum bütün yargı paydaşlarını etkin olarak kapsamalıdır. Adının Adalet Yüksek Kurumu olmasını önerdiğimiz düzenleyici kurumun üye kompozisyonu hiçbir kişi, grup veya koalisyonun kurumda iç veya dış bağımlılık oluşturamayacağı, nüfuz kuramayacağı şekilde düzenlenmelidir.

Kurumun işlevleri; temel olarak ülkenin hukuk, adalet ve yargı politikalarını, önceliklerini ve ilkeleri belirlemek, yargı hizmetleri verilmesi, hukuk mesleklerine giriş, ilerleme, disiplin ve çıkarma işlemleri konularında düzenlemeye odaklanmalıdır.

Düzenleyici kurul bir yandan kaliteli hizmetin ne olduğunu tanımlarken, diğer yandan hizmet unsurlarını, kurumlarını, haklarını, sorumluluklarını ve nasıl hesapverir olacaklarını düzenlemelidir. Düzenleyici kurumun yargı sisteminin düzenlenmesine ve idaresine ilişkin bütün karar ve işlemleri tam şeffaf ve hesapverir olmalı ve uzman bir yargı merciinde yasal denetime tabi olmalı ve böylece şeffaflık ve hesapverirlik bütün sisteme yayılmalıdır.

Daimî bir danışma mekanizması

Yargı hizmetlerinde hizmetin muhatapları ile hizmeti verenleri kurumsal bir çatı altında düzenli olarak buluşturacak, Türk devlet geleneklerine uygun bir danışma mekanizması oluşturulmalıdır. Bu amaçla bir Daimî Hukuk Şûrası kurulmalı; hukukla ilgili kamu görevlileri, mahkeme ve meslek temsilcileri ile sivil toplum temsilcilerinin düzenli olarak bir araya gelmesi ve böylelikle hukukun güncel ihtiyaçlara uygun olarak geliştirilmesi için tavsiyeler oluşturması, kamuoyu, düzenleyici kurum, meslek kuruluşları ve yargı hizmet birimleri nezdinde farkındalık oluşturmayı ve kaliteli hizmet için sürekli güncellenmeyi sağlamalıdır.

Şeffaflık ve yaygın yargısal denetim

Düzenleyici kurumun, yargısal meslek kuruluşlarının organlarında veya yargı hizmet birimlerinde (mahkemeler) görev almak üzere aday olma, gösterilme ve atanma, hukuk mesleklerine giriş, kariyer

gelişimi, disiplin, terfi ve tayin ile meslekten çıkarma, mahkeme kurma, kapama, hukuk mesleklerinin performans denetimi de dahil yargı ile ilgili her türlü süreçleri işlem ve kararları, tüm bilgiler kolayca erişilebilecek şekilde kamuoyuna açılarak tam şeffaflığı sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Güçlendirilmiş şeffaflık yoluyla kararların hukuka uyarlığı yükseltilmeli, yargıda liyakat güçlendirilmelidir. Yargının idaresine ilişkin her türlü işlem ve kararları, sadece ilgilileri değil toplumun herhangi bir ferdi yargı denetimine götürebilmelidir.

Yarı idaresinin yargısal denetimi için uzmanlık mahkemesi

Tüm yargı organ ve unsurlarının şeffaf ve hesapverir olmasını sağlamaya ve bu amaçla her türlü işlem ve kararlarının yargısal denetimine özel önem verilmelidir. Yargı yapılanmasında organlara aday olma, aday gösterilme, seçilme, mesleklere giriş, staj, kabul tayin, terfi, disiplin cezası ve çıkarma cezaları ve idari manada her türlü işlem ve karar yargısal denetime tabi olmalıdır. Yargısal denetimi menfaati veya bir ilgisi olmasa bile ilgilenen herkes işletebilmelidir.

Bu amaçla adı Adalet Yüksek Mahkemesi olacak bir uzmanlık mahkemesi kurulmalıdır. Bu mahkeme hızlı işlemlerini sağlayan bir yargılama usulüne sahip olmalı; Adalet Yüksek Kurumu'ndan tam bağımsız, ilk derece sıfatıyla yargılama yapan bir yüksek mahkeme niteliğinde olmalı; temyiz denetimini Anayasa Mahkemesi yapmalıdır.

Bu mahkemede kamuyu temsilen temsil etme görevi Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı görevinden ayrıştırılan cumhuriyet başsavcılığı yerine getirmelidir. Bu amaçla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı anayasayı koruma işlevine odaklanarak dönüştürülmelidir. "Cumhuriyet Başsavcılığı" ve "Cumhuriyet Savcısı" unvanlarını sadece Anayasa Mahkemesinde ve Adalet Yüksek Mahkemesinde görev yapacak olan savcılar kullanmalıdır.

Tam bağımsız hukuk meslekleri ve kuruluşları

Sadece avukatlar ve noterler değil hâkim, savcı ve adli görevlileri kendi tam bağımsız meslek kuruluşlarına sahip olmalıdır. Yargısal mensuplarının meslek kuruluşları Anayasa'da yargı bölümü içinde özel olarak düzenlenmeli ve temel görevleri yargı bağımsızlığını, hukukun üstünlüğünü savunmak ve meslek mensuplarını geliştirmek olarak belirlenmelidir. Yargısal meslek kuruluşları ülke çapında, yargı yapılanmasına paralel olarak yapılandırılmalıdır.

Hukuk mesleklerinin her birisi için yeknesak kariyer planı oluşturulmalı ve yargı hizmetinin gerektirdiği dengeyi sağlayan, mahkemelerin ihtiyacına uygun insan kaynakları kapasitesi geliştirilmeli, hukuk eğitiminde teori ile pratiğin bir araya gelmesi; insan kaynaklarının pratiğe olduğu kadar teoriye de hâkim olması sağlanmalıdır.

Atamalarda liyakat ve kamuoyu denetimi

Yargıdaki bütün görevlere atamaların liyakate dayalı olması sağlanmalı, yargı üst kurumlarına, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay ve Danıştay üyeliklerine atamalarda sürece kamuoyu da dahil edilmeli, adaylıklar ve atamaların yargı denetimine tabi olmalıdır.

Anayasa Mahkemesinin anayasayı koruma kapasitesi artırılmalı, üyelerinin atanmasında siyasi etki azaltılmalı, atama sürecine kamuoyu dahil edilmeli ve mahkeme üyelerinin siyaseten tarafsızlıklarını güçlendirilmelidir.

Mahkemeler ve sair yargı hizmet birimleri NUTS – 2 bazında belirlenmiş ve ülkemizde yerleşmiş olan 26 yerel kalkınma bölgeleri bazında, kalkınmaya en yüksek katkıyı verecek şekilde optimum şekilde dağıtılmalıdır. Uzmanlık gereken heyet mahkemeleri kalkınma bölgeleri merkezinde yoğunlaştırılırken, hızlı hizmet verilmesi ya da koruyucu ve önleyici tedbirler alınması gereken hizmetler halkın ayağına götürülmelidir.

Hizmet süreçleri ve anlayışı geliştirilmeli

Modern uyumsuzluk yönetim usulleriyle uyumsuzluklar etkili olarak yönetilmeli, milli uyumsuzluk veri tabanı oluşturularak uyumsuzluklarla ilgili büyük veri (big data) üretilmeli, yargı hizmetleri veriye dayalı olarak ve önceden planlanmalıdır. Dava öncesinde tarafların dürüst davranışı sağlanmalı, süreçte arabuluculuk ve sair alternatif uyumsuzluk çözüm yöntemleri, sulh ve uzlaşma teşvik edilmelidir. Böylece mahkemelere giden dava sayısı onda birine kadar azaltılmalı, yine de mahkemeye giden dava dosyalarının tekemmül etmiş olması sağlanmalıdır. Böylece hali hazırda 4-5 sene süren karmaşık davalar mahkemeye gelmesinden itibaren 3-4 ay içinde etkili ve verimli olarak sonlandırılmalıdır.

Yargının işlev kısıtları kaldırılmalı

Hukukun herkese karşı üstünlüğünü kamu görevlileri bakımından aksatan ve yargının işlevini özgürce göstermesine engel olan bütün kısıtlar kaldırılmalıdır. En başta kamu görevlilerinin suçlarının soruşturmasında idari amirlerinin, kurumlarının ve mesai arkadaşlarının soruşturma izni vermesi şartları kaldırılmalıdır.

Hukuki nitelikteki yasama dokunulmazlığı, siyasi saiklerle, duruma ve siyasi ortama göre kaldırılması önlenerek güçlendirilmelidir. Ancak dokunulmazlık suçlarının meclisi sığınak gibi kullanmasına imkân vermemelidir. İşledikleri suçların soruşturması, dokunulmazların yasama özgürlüğünü kısıtlamaksızın yapılabilir, deliller gecikmeksizin ve zamanlı olarak toplanmalıdır. Ancak bir dava açılması aşamasına gelindiğinde meclis dava açılmasını yasama dönemi sonuna kadar geciktirebilmelidir. Dokunulmazların suçlanmasına karar verme yetkisi Adalet Yüksek Mahkemesine verilmelidir.

Yargı mensuplarının ve üst-düzey kamu görevlilerinin suçlarının soruşturması yetkisi de münhasıran Adalet Yüksek Mahkemesine verilmeli, diğer kamu görevlileri isin uzman bölge adliye mahkemelerine bırakılmalıdır.

Daha da önemlisi eğer gerçekten ve samimi olarak yargı reformu yapmak arzu ediliyorsa bütün bunlar dikkate alınarak olumlu cevapları verilmeli, Türkiye'yi ileri bir hukuk devletine dönüştürmek için çabalayan tüm sivil toplum kuruluşları ile kanaat önderleri ile önyargısız ve peşin hükümsüz olarak görüşülmelidir.